

50 Yıllık Yolculuk Bir Takım Adalar...

*“Denize bakmadan yazdıkça,
kaleminin ucunun titrediğini duyuyor/
deniz fenerlerinin yakıldığı andır bu.”*

Yannis Ritsos

Bir afişini koyacağım film
80’lerin başında Paris’te gördüğüm
ilk Angelopoulos filmiydi.

Bir kült sahneye
eşlik eden tema müziğini daha sonra,
Yunan hissiyatının bestecisi olduğunu düşündüğüm
Eleni Karaindrou’nun
İstanbul Konseri’nde kendisinden dinlemiştik.

Filmin konusunun da etkisiyle,
son 25 yıl içinde birkaç kez
bu uzak adaya gitmeye teşebbüs ettik.

Ama nüfusu sadece birkaç bin kişiydi
ve o yıllarda Atina’dan ona
haftada biriki gün uçan pırpır’larda
yer bulabilmek mümkün olmadı.
Deniz bağlantısı düzensiz, yolculuk süresiyse uzundu.
Tekne için de fazla bir yoldu. Gözüm kesmedi.

Onu tutturamayınca,
o yıllarda bir yaz Kefalonya’ya gittik,
oradan (Theo Usta’nın başka bir filmine konu olan)
İthaka’ya geçtik bir yelkenliyle.
Bir gün belki onu da yazarım.

Bu arada, yakın bir zamanda
alçakgönüllü efendi insan, Angelopoulos
bir film sahnesi kadar trajik bir şekilde öldü.

Ama, onun filmlerini
ister benim gibi karmaşık hazlarla seyredenlerden olun,
ister apayrı bir yaşam anlayışınız olsun
ve kendi dünyanıza, zerklerinize
pek yakın biri olmadığı için onu fazla karamsar bulun,
o, *'haydi uzo'lar havaya!'* ötesinde
bir kültür ve memleket olarak görüp bağlı olduğu Yunanistan'ın
geleceği, o bölgenin (Makedonya)
ve dünyanın gidişatı, biz dahil geçmişinde
iççe yaşamış halkların özünden apaçık uzaklaşması
ve de gözlerimizin önünde değişen
'küresel insan malzemesi' hakkında
bize iletmek istediği derin kaygılarının tamamında
bir görsel Kafka gibi haklı çıktı.

Sadece bir gece vakti bir liman
ve kordondan geçen insanlarla bir ülkeyi anlatabilen
büyük bir yönetmendir Angelopoulos.

Sonunda, bu kış,
bir gün artık bir adada yaşamak hayali kuran,
etraftan sıtkı sıyrılmış arkadaşlarımdan
en eskisini dinlerken,
tekrar *'Kythira'ya Yolculuk'* u düşünüp,
bu yaz 12 Temmuz'a denk getirip
oraya gidebilmeyi aklımdan geçirdim.

Bu kez oldu.

İki gün önce, tesadüf bu ya, tam da
yıllar önce bir başka 12 Temmuz günü
boş sayılabilecek bir salonda
bir 'cüzdan' almak için bir memurun
karşısına oturduğumuz dakikalarda
Ada'ya ayak bastık.

İlk hoşluk, küçük havalimanına
bir İzmirinin adının verilmiş olduğunu görmekti:
Aristotleus Onassis :)

Hiç değilse, adı mitolojik bir adada yaşayacak adamın,
diye düşündüm.

Çünkü ilk işittiğimde
“özel ada da ne!” diye içimden bir diklenme geçirdiğim
kendi adasını (Scorpios)
birkaç yıl önce onun vasiyetini yok sayan
torunu bir *oligark'* a satmıştı.

Bu devirde böyle şeylerde şaşmamak gerekiyor
ama bu maskaralığı işitince,
muhtemelen ilerlemiş yaşımın empatisiyle,
bu kez de,
“keşke ömrünce didinip yaptığı şeyleri
ardında vakıf, bağış, şu bu neyse,
doğru dürüst bir kazığa bağlayıp gitseydi
ve bir tarih yaşanmış o adanın akibeti,
kıymet bilmez bir nesille,
bir Rus zıpçıktının
'*Bok gibi param var bastırır istediğim adayı alırım*'
kıtıpiyozluğuna kalmasaydı” diye
içimden küfrettim.

İlgisizmiş gibi görünse de bu olay
o ülkenin vardığı zihniyet için
Angelopoulos'u haklı çıkaramaya yeter.

Benim bildiğim binlerce özel ağaç yetiştirmişti
Onassis o adada, “*milli bir miras*” gibi korunmalıydı.
Onu ülkesinin en güzel adalarından biri
yaptığı söylenirdi.

Orada yaşananlar, oradan gelip geçenler düşünüldüğünde,
sonunda o ada, müthiş bir '*müze-ada*',
sonunda gene herkesin olmalıydı.

Adalar, kendileri kadar, hikâyeleriyle de çeker beni.
Hemen her adanın mutlaka bir hikâyesi vardır;
veya Scorpios gibi sıradışı bir geçmişi.

Bir adada tatil yapmak romantik bir fikirdir de,
o öyküler, o tatiller kadar rahat ve yumuşak olmaz.

Çoğu bir sürgün yeridir adaların.

Çünkü adada yaşam serttir.
Doğanın hırçınlığını mesela,
Troçki'nin sürgününe tanıklık etmiş Büyükada'da bile,
İstanbul'un hemen dibinde,
eski Adalıların rüzgâr görmüş yüzünde,
dayanıklılığı sezilebilen beden yapılarında,
yürüyüşlerinde, en çok da ellerinde
hissedebilirsiniz.

Mesela Leros... huzurlu bir adadır.
Gelgelelim, eğer ona biraz daha ayrıntılı
bir ilgi duyarsanız, o hoş beyazlığın içinde
Taki'nin tavernası'ndan belki daha az ünlü
ama **çok kirli** bir geçmişin izini görebilirsiniz.

68'de Cunta'nın '*patriot*' Ritsos'u
eziyet etmek için sürgüne gönderdiği
iki talihsiz adadan biridir Leros.

Kumsalında uzanırken aklımızın ucundan geçmez
ama bir '**toplama kampı**' adası orası.
Yaşı ellinin üzerindeki ada sakinleri
zorunlu birer tanığıdır o utanç verici günlerin.

Büyük şair, Bodrum'da başucumda duran
toplu şiirleri kitabındaki
*"Acılı Yurdun Onsekiz Türkiüsü"*nün
onaltısını, orada,
belki bizim Yalıkavak'a bakarak Partheni'deki

toplama kampında yazmış.
Sadece bir günde!

Ve bir başka büyük Yunanlıya,
Theodorakis'e adanmış.

Böyledir Yunanistan.
Keyifli yaşam tarzını elbette her göz görür;
o halkın, gözle görülmeyen
kolektif belleği Angelopoulos'un
ışık tuttuğu gibi çilelidir.

Bazan o öykülerinin
ya da elde kitap, mitolojinin, arkeolojinin
peşinde dolaşılır kimi adalarda.

Kırk yıl içinde tekrar tekrar, çoluk çocuk yaptık da bunu.
Doğrusu hele gençken ne sıcak dokunur insana,
ne yürümek yorar. Güzeldir.

Bazan, adı '*Oniki*' konmuş bir takım arasında,
zinciri *hırça mapasından* kurtulmuş
bir tekne gibi rüzgâra göre savrulmak,
o adaların sayılarını 12'den daha fazla yapan
ıssız ve kayıtsız bir *gaydaros*'ta
mesela Didim'e iki kulaç mesafede,
üç-beş hanesinin üç-beşinde de
tepelerinde bize karşı *absürt* bir nöbet tutan
jandarmadan sözüm ona gizlice
Türk dizileri seyredilen
Agathonisi'de,
(bir de ikizi var onun,
Mykonos yolunda sığındığımız
ve çok eski bir Bakırköylü Rum'un
üç masalı tavernasında sımsıcak ağırlandığımız
'Hacılar Adası'-Denusa)
yıldızlara bakarak geceleme de güzeldir.

Bazan da, unutulmayan Suzanne ve Leonard Cohen'den
(Hydra);

"No woman no cry" diye haykırırsa da
adasında yüzü rengarenk bayrak olmuş,
kadınların ardından hâlâ gözyaşı döktüğü

Bob Marley'e
(Formnentera);

Resimlediği kayalardan Emel'in de ufka baktığı
Claude Monet'den
(Belle Île);

Akdeniz'in 'resmi' gezgini
Lawrence Durrell'e
(Corfu);

Romalı zenginlere yaptığı kürtağların servetini yoksul
bir tepede anıtaştıran
Dr Axel Munthe'den
(Capri);

insanlar dışında bütün canlılarla doğuştan uyumlu,
hakiki kainat insanı
Metin Münir'e
(Kıbrıs);

Mitterand ve bir 'sır'
metresinden
(Île de Re);

Bir bacağı kaybettikten sonra da sahneye çıkan,
gelmiş geçmiş en büyük kadın oyuncu
Sarah Bernhard'a
(Belle Île);

Zamana boyun eğmemenin romanını halkına
bir karakter olarak armağan etmiş
Lampedusa'dan
(Sicilya);

Papanın sürgüne gönderdiği o
'Herkül limanından' dönemeyen
Caravaggio'ya
(Porto Ercole);

Modern Türk hikâyecilerinin
eskimiş perdesünün
cebinde çıktığı

Sait Faik'ten
(Burgazada);
vaktiyle biblo gibi
bir opera binası
inşa edilmiş adada,
onu uğurlamak için koşup gelmiş
ülkenin bütün buzukicilerin
kilometrelerce uzunluğundaki
kortejinin omuzlarında
toprağa giden
Marcos Vamvakaris'e
(Siros);
Yunan denizlerinin hakimi
ama onca gemisi kadar tablosu da olan
büyük sanat koleksiyoneri
Goulandris'den
(Andros);
Gaziemir'de doğmuş
babasının adı orada
bir caddede yazılı
Haris Alexiou'ya
(Spetses);
sıradışı adalılardan,
adlarını andığım adalarında,
kiminin bir müzede, kiminin bir evde,
bir sokakta,
yiyip içtiği
bir tavernada,
bir avluda,
okyanusa bakan
yüksek bir yarda,
denize girdiğiniz
bir kayada,
bir kenarda köşede
bıraktığı izlerde
gezinmek de güzeldir.

Mesela, Spetses'te, gölgelik bir sapada
aylaklık ederken, tesadüfen girilen

küçük bir atölyede
teknelere forma maketleri yapan
titiz bir marangozdan,
sohbet ilerleyince,
şarkılarına Türkçe söz yazan bizden şair konuğuyla
Yunan hüznün Callas-Amalia Rodrigues-Piaf-Sezen
damarından divası Haris'in bazan
kapının önündeki ağacın serininde
akşamüstü uzoları içtiğini dinlemek,
el emeği tekneler üzerine muhabbet daha da
koyulduğunda ortaya çıkan
mavi etiketli bir şişeden ikram edilen
bir kadeh *Barbayanni'*yi ayaküstü yuvarlamak öyleydi.

Daha sonra bir başka adada,
Plomari denilen bir cennette,
dededen intikal küçücük bir fabrikada,
özel yetiştirdikleri anason ile
adanın yüksek sırtlarındaki pınarın suyunu,
dedenin bir vakitler yoksulluklarını
yenmek için gittiği Kırım'da votkayı tanıyıp
cebinde getirdiği bir formüle göre birleştirip,
benim gibi birilerine şifa niyetine
mavi/yeşil şişelere doldurma *artizanlığını*
ısrarla sürdüren torun Barbayanni'yle
-üstelik- Emel'in de bir '*yamas'* çekip içtiği
'*sabah uzosu'* da öyledir.

İthaka, Odysseia'da olduğu gibi,
bir '**yenik dönüşün'** adası ise,
Kythira, filmde olduğu gibi, '**bırakıp gidişin**' adasıymış...

İkisi de hırsların veya o hırsların dünyasına
uyum gösteremeyenlerin *insani* sonları.

Bizim mütevazı yolculuğumuzun hazırlığını yaparken
(yazdıklarımın kafamda oluşmaya başlaması da ona dahil)
bir sabah teknede uyandığımda telefonuma
şu gazete haber düştü:

“Yunanistan, Küçük Çuha Adası’na yerleşecek gönüllülere aylık 500 euro vaat ediyor. Küçük Çuha Adası, tamamen el değmemiş doğası ve berrak suyuyla adeta bir cennet. Adanın yetkilileri aileleri nüfusu gittikçe azalan adaya kalıcı olarak yerleşmeye davet ediyor.

Yetkililer, bölgeye yeni yerleşecek olanlara ev, arsa ve ilk üç yıla mahsus olmak üzere cüzi bir aylık ödemeyi vaat ediyor.”

Şimdi biz işte tam oradayız.

Küçük Çulha tam karşıda: *Anti Kythira*, Kythira’nın parçası.

Biliyoruz ki, yolculuk,
'gidip bir yerleri gezip dolaşıp görmek' demek değil.

Buraya biz de onun için gelmedik.

Maksat, 'görmek' olsa, istediğimiz yeri
evde *dvd*'leri takıp,
üstelik gözümüzden daha da becerikli kameralardan
günlerce izleyebilirdik.
Artık bu mümkün.

'Kalkıp bir yerlere gitmenin', bir anlamı olmalı.

'*Edinim*' diyordu buna Oğuz Atay...

Mesela bir yolculukla da edinebileceklerimiz.
Onları kendimize katabilirse, içselleştireceklerimiz.
Hayat bir başka kültürde sürerken,
sadece gözümüze,
kulağımıza,
midemize,
beynimize değil,
iç dünyamıza
dokunanlar...

Fabrika ayarlarımızla ilgili hatırlamalardır bazen onlar.

Bir yere gitmenin ruhunuzda çoktan başlamış bir hazırlığı varsa,
bu kolaylaşıyor.

Oğuz'un demek istediği, adanın
bana hissettirdiği şu *harikuladeliik*
olabilir mi?

Adalı iki küçük çocuk denize giriyor.

Uzandığımız şezlonglarda onlara bakıyoruz.

Dünyayla ilgili her gün uydurulan şeylerin,
İnsanların nasıl yaşaması gerektiğiyle ilgili patavatsızlıkların
uğramadığı bir yerdeyiz.

Sanki, unutulmuş,
toplu bir suç işler gibi vazgeçilen
eski Bodrum'da.

Acelesiz, gürültüsüz, afrasız tafirasız, yağmalanmamış
bir koydayız.

Geldiğimizden beri
dip köşe '**zihin temizliği**' yapıyoruz.

Galiba, biz 'zaman'ı geriye sarmayı başarmışız.

Beyhude olan her şey ileride kalmış.

Emel'le birlikte bir kez daha
50 yıl öncedeyiz.

Gelmişken, kalmalı mıyız :)

Yolculuk insanı değiştirmeli. Dönüştürür de.
Bunun en uç örneği, Ulysses'in Truva'dan dönüşüdür.

Oraya geri dönüp vardığında, İthaka'da o *mağrur* kralı
köpeğinden başka tanıyan olmamış.

“Peki, ne anlatıyordu Ulysses?”
sorusuna, kimilerinin çok kısa bir cevabı var:

“İnsan olmayı”.

---

*Kythira ve hikayesi
(Mitolojide
“Hayallerin Adası”)
Film ve konusu
 (“Taksidi sta Kythira”)
Ve tema müziği ile
filmdeki bir şarkının
sözleri için
 (“Katerina seni seviyorum”-
Dalaras’tan dinlediğimiz
bu şarkının aslının
filmin kahramanı
‘eski tüfek’ Spyros’nun
tek başına
usülünce vurduğu
horonda da
aşıkardığı gibi, bizim topraklardan
bir Pontus müziği olduğu söyleniyor)
merak ederseniz
google’a bakabilirsiniz.*

Avlemonas köyü,
Temmuz 2019

